

КЊИГА *ГВОЗДЕНА ЗАВЕСА*  
МИЛОРАДА ПАВИЋА

Књига *Гвоздена завеса* Милорада Павића представља једну од оних ретких књига модерне прозе које се не испуштају из руку док се не прочитају до краја. Само по себи, то не би морало бити нарочита врлина: тако се читају, на пример, криминални романи, па то опет нимало не доприноси њиховој вредности. Павићева књига, међутим, успева у нечему веома тешком: да нашу пажњу пробуди, појачава и увећава причајући нам ствари сложене и озбиљне. *Гвоздена завеса* нас привлачи, пре свега, откривањем обиља чудесних односа између људи и догађаја који нам иначе изгледају безнадежно удаљени временом и простором, а који нам се, посредством приповедача, откривају као судбински повезани. Павићев приповедач своју стајалишну тачку смешта изван наших уобичајених схватања простора и времена. Та стајалишна тачка увек се налази у неком изненађујућем пресеку прошлости и будућности, Истока и Запада, у пресеку системâ, митологија и веровања, могућег и немогућег, схватљивог и несхватљивог. То што писац види из тих пресека представља једну сасвим нову, неочекивану стварност. Сва та укрштања - времена, простора, судбина и истина - откривају се баш овде на нашем балканском тлу, које се, барем за нас, указује као средиште једне драме, чији се сукоби одигравају на разним деловима наше планете, у разна доба, а чија разрешења песник налази на тлу на коме стоји. Та стајалишна тачка често се мења; мења се, или се доводи у сумњу, чак и идентитет самог приповедача: он је изложен чудесним зрачењима догађаја који немају оштре границе и завршетке, који се претапају са другим догађајима, и ван свог утицаја не остављају

ни онога који нам приповеда. У свим тим спајањима, која нам често изгледају чудесна, нема нимало произвољности: Павићево приповедање заснива се на оној композиционој логици карактеристичној за логику сјајних шаховских партија, у којима је сваки потез непогрешиво и далековидо прорачунат, и чија се вредност и логика откривају тек у далекој, неочекивано и бриљантно поентираној завршници. Павић, осим тога, говори језиком директног излагања, без украса и дигресија, с максималном функционалношћу. Све то доприноси густој и напрегнутој драматичности ове књиге, писане великим мајсторством. Гвоздена завеса Павићева мења и обогаћује савремену српску прозу уводећи у њу нове мотиве, односе и схватања, и уносећи у нашу свест нове размере стварности и другачије разумевање историје.

Радио Београд, Први програм, „Новости дана”, 1973.

*Драјом Миши Павићу,  
са закашњењем од четвори деценије,  
брајски,  
Љуба Симовић.*